

"המורה תחילה" - השקעה ברווחה בשגשוג של המורה כתנאי לקידום SEL

פרופ' עפרה מייזלס

כניסה קצת אחרת לנושא SEL

מערכת החינוך במאה ה- 21

USA National Research Council
Pellegrino & Hilton (Eds.) (2012)

McKinsey Report (2012; Education
to Work)

OECD (2018) - The future of
Education and Skills: Education
2030

“Today’s educational policies
and practices will need
updating to help all children
develop **transferable
knowledge and skills.**” (NRC,
2012, p. 15)

- מערכת החינוך עומדת כיום בפני אתגרים מהותיים, בעולם סוער המשתנה במהירות
- עליה להכשיר תלמידים להתמודד בהצלחה עם אתגרים לא-ידועים ולא צפויים של המאה ה- 21
- לצורך כך, הכרחי לפתח בקרב תלמידים "מיומנויות עומק" שהן ברות יישום בתחומים ובהקשרים שונים ומגוונים מעבר לתחומי לימוד

מיומנויות המאה ה- 21

- **תחום תוך-אישי**
- מסוגלות עצמית, ערך עצמי, וויסות רגשי והתנהגותי, ויסות למידה
- **תחום בין-אישי**
- רגישות בין-אישית, עבודת צוות, אמפתיה, שיתוף פעולה, ניהול קונפליקטים
- **תחום קוגניטיבי**
- יצירתיות, חשיבה ביקורתית, פתרון בעיות, מטה-קוגניציה

שיח מיומנויות או אולי משהו אחר?

בהתבסס על דו"חות

USA National Research Council

חברת מקינזי OECD

נוכחנו לדעת שהוראת
מיומנויות המאה ה-21 מציעה
למעשה הרבה יותר מ"סתם"
מיומנויות נוספות...

Education 2030 – A Shared Vision

“We are committed to help every learner **develop as a whole person, develop his or her potential** and help shape a shared future built on the **well-being of individuals, communities and the planet**”

OECD (2018) - The future of Education and Skills: Education 2030 p. 3

הוראת מיומנויות המאה ה-21 מציעה למעשה יותר

מ"סתם" מיומנויות נוספות... (בהתבסס על דו"חות OECD, NRC, ומקינזי)

- הגדרה שונה של מטרות החינוך
- תפיסה אחרת של טיבו של האדם
- דרכים אחרות ויעילות יותר להשיג גם את מטרות החינוך המסורתיות וביניהן למידה פעילה וחוייתית, עבודת צוות, משחק, אמנות
- שינוי תרבות ופרקטיקות ארגוניות

אבל... המצב בעולם בעייתי

- "Current educational policies ..... focus primarily on recall of facts and procedures, posing a challenge to wider teaching and learning of transferable 21st century competencies." (NRC, 2012, p. 11).

• **ובישראל? אותם אתגרים וגם בעיות ייחודיות:**

- פערים משמעותיים בין קבוצות
- עודף דגש על היבטים עיוניים ועל הישגים מדידים
- ועוד משהו אחד קטן

אתגרי מערכת החינוך

• סיפור אישי כחוקרת...

איך?

• איך עונים על האתגרים?

איך יוצרים את השינוי?

- מחקרים שונים המבוססים על גישות ופרספקטיבות שונות – הגיעו למסקנות שונות:
- מיומנויות רגשיות-חברתיות (Durlak et al., 2011)
- מיומנויות קוגניטיביות – דיסציפלינריות ועל דיסציפלינריות (Catrambone & Holyoak, 1989)
- רמה ארגונית: מנהל/ת וצוות הנהלה (Lieberman, Hopkins, Fullan, & Hargreaves, 2010)
- נושאים חמים בדיונים בספרות המשגתית ומחקרית בחינוך
- וגם נושאים מרכזיים בדיון עכשווי בקרב מקבלי החלטות ואנשי מדיניות החינוך בארץ – ובעולם

תפקיד המורה הוא קריטי!

Parker Palmer

The Courage to Teach: Exploring the Inner Landscape of a Teacher's Life

- פרקר טען ש"מורים לא מלמדים רק חומר אלא בעיקר הם מלמדים את מי שהם".

- **You teach who you are**

- המורה מלמדת את מי שהיא, אופייה, אישיותה, איכויותיה, וגם מצב הרוח שלה וההתכוונות שלה. מעבר לתכנים, לפדגוגיות ולידע דיסציפלינרי, המורה היא קודם כל אדם. וההוראה משקפת קודם כל את מי שהיא כאדם.

ולכן... המורה תחילה **Teachers First**

• מה נכון? שאלה אמפירית

- תודות לפעילות הנמרצת של המדען הראשי לשעבר פרופ' עמי וולנסקי
- והמדען הראשי העכשווי ד"ר איתי אשר
- ולאנשים נוספים ורבים במשרד החינוך וב ISF
- יצא קול קורא שאכן מבקש לברר זאת אמפירית...

חִכְמַת הַדַּעַת וְהַלֵּב

מודל אינטגרטיבי ליישום מיומנויות המאה ה- 21 בבתי ספר יסודיים

ניהול ההתערבות

שלי רוטה

צוות פיתוח, מדידה והערכה

ד"ר נורית פז-ברוך

אימאן נעמה

אביטל סהר

צוותי התערבות

גיא גרובס

סביון אור

שי חנין

גלית חנין

גלית קליגר

רון כץ

יעל רובינשטיין

חוקרות מובילות באוניברסיטת חיפה

פרופ' עפרה מייזלס

ד"ר שירי לביא

פרופ' רחה לייקין

חוקרות מובילות באוניברסיטת בר-אילן

פרופ' זמירה מברך

פרופ' מיכל ציון

אוניברסיטת חיפה
University of Haifa
جامعة حيفا

אוניברסיטת בר-אילן

צוות המחקר

יעדי הפרויקט

- הבנה מעמיקה של תהליכי שינוי הקשורים להוראת ולמידת מיומנויות המאה ה-21 ובכללם SEL
- בניית מודל אינטגרטיבי מבוסס-מחקר שנבדק על מדגם גדול, להובלה מוצלחת, ברת קיימא של תהליכי שינוי רחבי היקף בתחומים הרגשי, החברתי והקוגניטיבי בבתי ספר יסודיים
- יצירת מודל הכשרה של צוותי חינוך להעברת המודל האופטימלי בבתי ספר נוספים (Scaling up).

עקרון מרכזי בתוכנית ההתערבות והמחקר: תפיסה הוליסטית

Whole School •

- בית הספר כיחידה אורגנית – כל המורים, מעבר לדיסציפלינות, כולל הנהלת ביה"ס, התרבות הארגונית, והמנגנונים התומכים בה

Whole Teacher •

- המורים מלמדים את מי שהם ולא רק את "החומר"
We teach who we are
- ולכן Teachers First מורים תחילה

Whole Child •

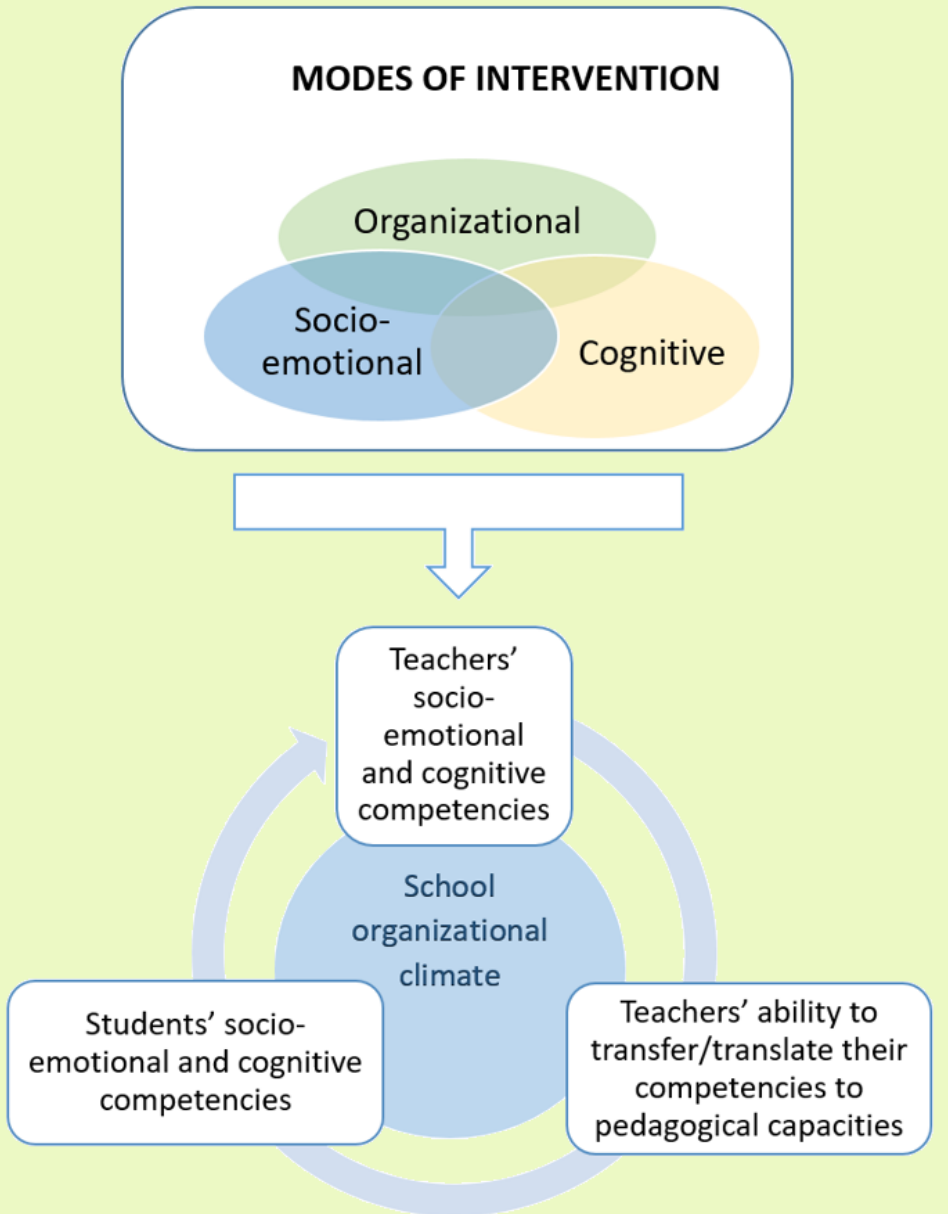
- התייחסות לילד כאדם שלם על כל מישורי קיומו וכל סגולותיו - החווה, מרגיש, חושב, מדמיין, משחק

עקרונות ההתערבות

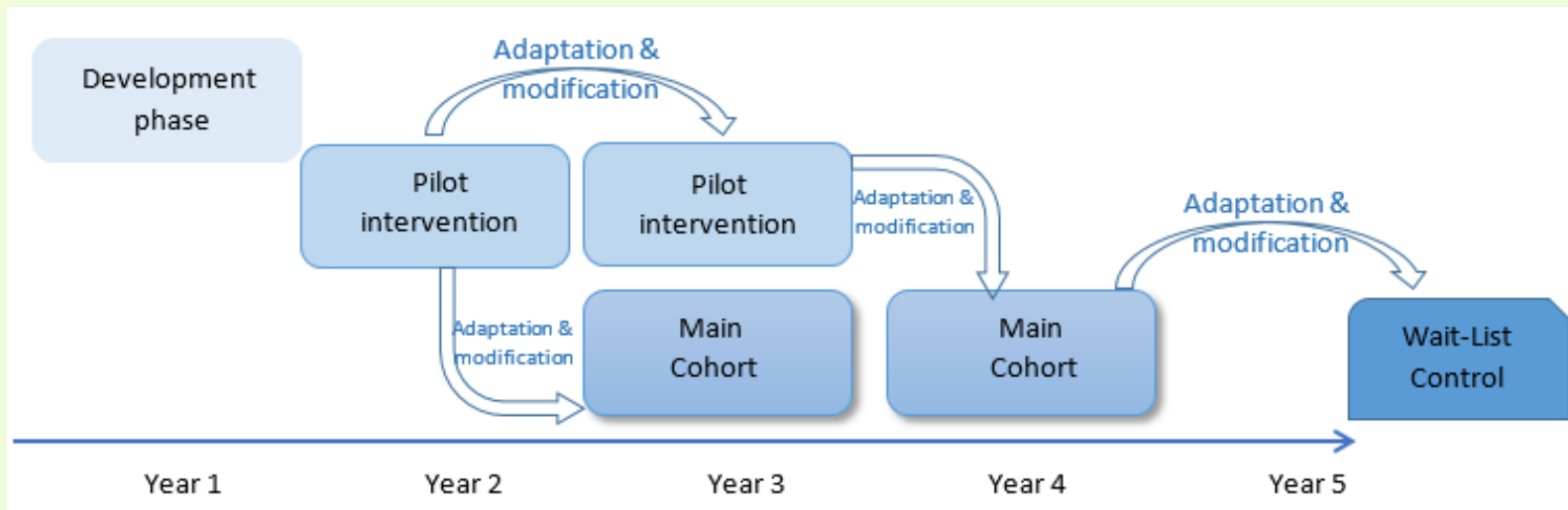
ההתערבות בבתי הספר אמורה לייצר שינוי בר-קיימא בכל המערכת הבית ספרית ובכל השיעורים והיא:

- מבוססת על סדירויות קיימות ואינה תכנית תוספתית
- כוללת השתלמות מוסדית וליווי ארגוני
- תועבר במשך שנתיים (בהיקף של 30 שעות כל שנה)
- Teachers first - מורים לומדים את המיומנויות בעצמם בשנה הראשונה ורק אז לומדים כיצד להורות את המיומנויות לתלמידיהם כחלק מתכנית הלימודים הרגילה

שיטה

- Mixed method - שילוב מחקר כמותי ואיכותני
- מחקר גישוש – design experiment
- מחקר ראשי
- מערך מחקר Cross sectional , מחקר אורך , follow-up
- מדגם גדול ומשקף מבנה מערכת החינוך הציבורית

מוקדי התערבות

התערבות רגשית-חברתית

• מודעות עצמית

הגברת יכולות זיהוי רגשות וזיהוי חוזקות, הגברת הביטחון העצמי ותחושת המסוגלות העצמית והעלאת המודעות העצמית

• ויסות עצמי/ניהול עצמי

הכרה עצמית עם מנגנוני ניהול עצמי וויסות לחץ ופיתוח כלים נוספים וגמישות בתחומים אלו

• מיומנויות חברתיות

פיתוח יכולת אמפתיה, הקשבה וכבוד לאחרים ויכולת עבודה בשיתוף פעולה בצוות

התערבות קוגניטיבית

• פתרון בעיות מורכבות

בתחומי דעת שונים

• חשיבה ביקורתית

מיקוד בבחירת פתרון מתאים והבדלים בין הפתרונות

• יצירתיות

גמישות מחשבתית, חשיבה מקורית

• מטה-קוגניציה

בקרה עצמית, הערכה עצמית, ביטחון

מוקדי התערבות.. המשך

ליווי ארגוני

- גיבוש התפיסה והחזון הבית ספרי לפיתוח תהליך ליישום SEL
- פיתוח והתאמת התנהלות ביה"ס לתמיכה בהתערבות (כגון, סדירויות, נהלים, טקסים)
- דוגמאות: ניהול ישיבות, מתן משוב (למורים, לתלמידים), קידום יוזמות ויצירתיות, טקס בוקר/יום שישי, התייחסות לאירועים חריגים/בעיות משמעת
- פיתוח תרבות ארגונית התומכת בכך

תרומה צפויה של ההתערבות - משתנים תלויים

רכישת מיומנויות SEL בקרב מורים ותלמידים

- הערכה עצמית חיובית • בטחון עצמי
- מוטיבציה ללמידה • יכולת למידה עצמאית
- ויסות רגשי והתנהגותי • שליטה עצמית
- התנהגות פרו-חברתית • שיתוף פעולה
- הישגים לימודיים

אווירה בית ספרית וכיתתית חיובית יותר

- קרבה בין מורים לתלמידים
- תחושת שייכות לבית הספר
- ירידה בשחיקת מורים
- הנאה מהלימודים
- ירידה בבעיות התנהגות

תרומה תיאורטית צפויה

- תובנות לגבי כל אחת מהגישות המרכזיות לשינויים בית ספריים
- רגשי חברתי
- קוגניטיבי
- ארגוני
- ויכולתם להשפיע על תחומים שלא היו במוקד ההתערבות – ובקיצור להראות transfer

- תובנה לגבי היכולת לעשות שינוי רדיקלי וטרנספורמטיבי במערכת בית ספרית על בסיס מודל התערבות מוגבל

ובעיקר...

יישום האיכויות של הלב
כדי לסייע למערכת
החינוך בארץ להקנות
לדור העתיד מיומנויות
ואיכויות שיאפשרו להם
להגשים את המטרות
הבאות: .....

Education 2030 – A Shared Vision

“We are committed to help every learner **develop as a whole person, develop his or her potential** and help shape a shared future built on the **well-being of individuals, communities and the planet**”

OECD (2018) - The future of Education and Skills: Education 2030 p. 3

תודה!!

איך עונים על שאלה אמפירית כזאת?

- דורש ידע ותובנות מעמיקות מתחומי ידע שונים
- ולכן נדרש מחקר אינטרדיסציפלינרי ומומחים מכל אחד מהתחומים
- דורש מערך מחקר מורכב
- דיאלוג... ופתיחות
- והוא מרתק ו fun-

מערך המחקר (4 X 2)

ללא התערבות אירגונית	התערבות ארגונית	
4 בתי ספר	4 בתי ספר	התערבות בתחום הקוגניטיבי
4 בתי ספר	4 בתי ספר	התערבות בתחום רגשי-חברתי
4 בתי ספר	4 בתי ספר	התערבות של שילוב התחומים רגשי-חברתי וקוגניטיבי
4 בתי ספר	4 בתי ספר	קבוצת ביקורת (ללא התערבות)

5. אומנויות

• יצירה – Creation

• השתתפות פעילה - Experience

ציור ופיסול, מחזיקה, תנועה ומחול, כתיבת סיפורת ושירה, משחק וזמנה - כולם מזמנים אפשרות לגעת הישר בלב ובגוף, ומאפשרים חוויה של חופש ודמיון וביטוי למי שאנחנו באמת

6. טקסים ואירועים
שמזמינים את הקסם

7. חדווה, הומור ושמחה שמאחים פצע

